

Zeynep Korkmaz, Cumhuriyet tarihinin ilk kadın akademisyenlerindedir. 5 Temmuz 1922 yılında Nevşehir’ de doğmuştur. İlkokulu Urla’ da bitirir. 1940 yılında İzmir Kız Lisesi’nden mezun olur. Ardından Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji bölümüne kaydolur. Lisans eğitimini 1944 yılında tamamlar ve aynı fakültede dört yıl ilmî yardımcı olarak kalır. 1948 yılında, hocası Saadet Çağatay’ ın asistanı olarak göreve başlar. 1945 yılında doktora tezine başlar ve 1950 yılında tezini teslim eder. Doktora tezinin konusu “*Güneybatı Anadolu Ağızları*”dır. 1954 yılında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi tarafından Almanya’ ya gönderilir. Burada Annemarie von Gabain’in yanında bir yıl süreyle eğitim görür. 1957 yılında “*Türk Dilindeki -çA Eki ve Bu Ekle Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme*” adlı çalışmasıyla doçent olur. 1965-66 yıllarında İngiltere’ye gider ve buradaki kütüphanelerde yazma eserler üzerinde çalışmalar yapar. Ardından Almanya’ya gider ve aynı şekilde burada da Eski Anadolu Türkçesi ve Çağatay Türkçesine ait yazma eserleri inceler (Karahan, 2025: 272-274).

Korkmaz, 1963 yılında Türk Dil Kurumu Yönetim Kurulu Üyeliğine seçilir. 1964 yılında “Nevşehir ve Yöresi Ağızları” adlı çalışmasıyla birlikte profesör ünvanını alır. 1981-83 yıllarında Ankara Üniversitesi Rektörlüğüne bağlı Türk Dili Bölümü Başkanlığına getirilir. 1984’ te TRT Yönetim Kurulu Üyeliğine seçilen ilk kadın olur. 1983 yılında YÖK Yürütme Kurulu Üyeliğine seçilir. 1988 yılında da üniversiteden emekli olur. 6 Şubat 2025’te vefat eden Korkmaz, 20’den fazla kitap ve 200’den fazla makale ile Türkoloji camiasına büyük bir külliyat bırakmıştır¹.

Zeynep Korkmaz’ ın Eserlerinden Bazıları:

- *Güney-Batı Anadolu Ağızları Ses Bilgisi* (Fonetik), AÜ DTCF Yayınları, Ankara 1956.
- *Türk Dilinin Tarihi Akışı İçinde Atatürk ve Dil Devrimi*, AÜ DTCF Yayınları, Ankara 1963.
- *Nevşehir ve Yöresi Ağızları, I Cilt: Ses Bilgisi* (Phonétique), AÜ DTCF Yayınları, Ankara 1963.
- *Sadrü’ d-din Şeyhoğlu, Marzubân-nâme Tercümesi*, Giriş- İnceleme- Metin- Sözlük- Tıpkıbasım, AÜ DTCF Yayınları, Ankara 1973.
- *Cumhuriyet Döneminde Türk Dili*, AÜ DTCF Yayınlar, Ankara 1974.
- *M. Kemal Atatürk, Nutuk, Bugünkü dile yayıma hazırlayan: Zeynep Korkmaz*, Atatürk’ ün Doğumunun 100. Yılı Kutlama Koordinasyon Kurulu, Ankara 1984.
- *Gramer Terimleri Sözlüğü*, AKDİTYK Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1992.
- *Atatürk ve Türk Dili I (Belgeler)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1992.
- *Atatürk ve Türk Dili II* (A. B. Ercilasun- K. Yetiş- S. Sakaoğlu ve Z. Kerman ile birlikte), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997.
- *Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2003.
- *Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2013.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, imtoplu@outlook.com

¹ Karahan 2025, 274-275.

İlk baskısı Şubat 2013 yılında yayımlanan “Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi” adlı eser, Zeynep Korkmaz’ ın “Oğuz Türkçesinin Tarihî Gelişme Süreçleri” adlı makalesinin genişletilmiş hâlidir. Korkmaz eserinde Türkiye Türkçesinin kökenlerini, Oğuz Türkçesinin tarihî dönemlerdeki değişimlerini ve bu süreçte etkili olan dil bilimsel, kültürel ve tarihî unsurları sistematik bir biçimde ele alır. Bahsedilen çalışma altı ana bölümden oluşmaktadır. Oğuz Türkçesinin tarihî evreleri kronolojik bir sırayla sunularak, her dönem başlığı altında dilin ses, şekil ve söz varlığına dair özellikler verilmektedir.

İlk bölüm (s. 11) “*Türk Tarihinde Oğuzlar*” alt başlığından oluşmaktadır. Bu bölümde Oğuz boyunun tarih sahnesine çıkışına kadarki sürece dair genel bir çerçeve çizilir. Korkmaz, Oğuz adına Köktürk Devleti’ne kadarki herhangi bir kaynakta rastlanmadığını söyleyerek, bu boyun önceki dönemlerde farklı bir kavim adı ile var olabileceğini belirtir.

İkinci bölüm (s. 13) “*Milattan Önceki Oğuzcaya İlişkin Görüşler*” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde Eski Türkçe üzerine araştırma yapan Doğan Aksan ve Osman Nedim Tuna gibi dil bilimcilerin görüşlerine yer verilir. İlk olarak Türk dilinin yaşı bahsinin üzerinde durulur. Türklerin ilk yazılı metinlerini VIII. yüzyılda yazıldığı bilinen Köktürk Yazıtları oluşturur. Fakat yukarıda bahsi geçen araştırmacılar, Türk dilinin o dönemdeki ses, şekil ve söz varlığı yapısını dikkate alarak Türk dilinin tarihinin en az 2000 yıl önceye götürülmesi gerektiğini savunurlar. İlerleyen kısımlarda Türk dili ile Sümerce ve Hurrice arasındaki ortaklıklara dikkat çekilir. Bu bağlamda, Osman Nedim Tuna’nın araştırmalarından hareketle Sümerce ile Türkçe arasında ortaklık gösterdiği kabul edilen bazı örnekler okuyucuya sunulur. Bu bölümde Türk dilinin kökenlerine dair tarihî ve dil bilimsel araştırmalar incelenerek Oğuz Türkçesinin erken dönemlerine ışık tutulur.

Üçüncü bölüm (s. 19- 30) “*Köktürk Tarihinde ve Daha Sonraki Dönemlerde Oğuzlar*” ana başlığını taşır. Bu bölüm kendi içinde dört alt bölüme ayrılmaktadır. “*Köktürkler Döneminde Oğuzlar*” adlı ilk alt başlıkta Oğuzların Köktürk Devleti içerisinde tarih sahnesine çıkışları anlatılır. “*Uygurlar Dönemi*” başlığı; “Kansu Uygurları (Sarı Uygurlar)” ve “Turfan (Hoço) Uygurları” olmak üzere iki alt başlığa ayrılır. “Uygurlar Dönemi” başlığında genel itibarıyla Uygur Devleti’nin kuruluşu ve Oğuzların bu devlet içerisindeki konumlarına dair bilgilere yer verilir. Üçüncü alt başlık “*Oğuz Yabgu Devleti*” adını taşır. Bu bölümde, Köktürk Devleti ve Uygur Devleti dönemlerinde siyasi bir birlik kuramayan Oğuzlar tarafından oluşturulan ilk devletten bahsedilir. Genel itibarıyla Oğuzların kurdukları şehirlerden, ticaret yollarından, devlet teşkilatlarından, inanç ve yaşam şekillerinden bahsedilir. Son olarak “*Yabgu Devleti’nden Sonraki Siyasi Gelişmeler*” başlığı altında ise Kıpçakların işgalleri sonucunda dağılan Yabgu Devleti bünyesindeki Oğuzların farklı bölgelere göç ederek, bu bölgelerde kurdukları devletlerden bahsedilmektedir. Bu bağlamda, Selçuklular hanedanı altında toplanan Oğuzlar Horasan’da Büyük Selçuklu Devleti’ni ve Anadolu’nun fethi ile de Anadolu Selçuklu Devleti’ni kurmuşlardır. Korkmaz, yukarıda anlatılan dönemlerin Türk dili tarihinde Orta Türkçe içerisinde yer aldığını belirtir. Korkmaz’ın bu kadar ince eleyerek Oğuzların tarihî dönüm noktalarından bahsetmesi, Oğuz dilinin gelişim evrelerini göstermesi bakımından bir hayli önemli ve açıklayıcıdır.

Dördüncü bölümün (s. 31- 40) ana başlığı “*Destanî Eserlerde Oğuzlar*”dır. Bu bölüm “Oğuz Kağan Destanı” ve “Dede Korkut Kitabı” olmak üzere iki alt bölümden oluşmaktadır. Bölümün genelinde “Oğuz” adının kökenine dair belli başlı dil bilimcilerin görüşlerine yer verdikten sonra, mitlerde ve destanlarda Oğuz unsurları incelenir. İlk olarak “Oğuz Kağan Destanı” ele alınır. Bu destanın içeriği ve Oğuz tarihi açısından mahiyeti okuyucuya aktarılır. Bu bağlamda, Oğuz Kağan Destanı’nın en eski anlatı olma niteliği taşıdığı vurgulanır ve destanın eski Türk devlet geleneklerini, Türklerin coğrafi yayılımları ve Oğuz kavmine dair kültürel özellikler belirtilir. İlerleyen kısımlarda “Dede Korkut Kitabı” hakkında literatürde mevcut olan bilgiler aktarılır. Eserin ilk bölümünde Oğuzların X-XI. yüzyıllardaki yaşayışları okura aktarılırken bir sonraki bölümünde XII.-XIV. Yüzyıllar arasındaki durumlarına dair bilgiler sunulur. Anlatı sırasında Dede Korkut Kitabı’ndan örnekler de sunularak metin zenginleştirilir ve aynı zamanda dönemin diline dair somut bir bilgi elde edilir.

“*Dilimizin Tarihinde Oğuzlar*” kitabın beşinci bölümünü (s. 41-124) oluşturur. Önceki bölümlerde Oğuzların tarihine dair genel bir hat çizilmiştir. Bu bölümde de var olan tarihî bilgilerin üzerine dil bilimciler tarafından gerçekleştirilen incelemeler eklenerek, kronolojik bir akış içerisinde Oğuzlara dair dil verileri aktarılmıştır. Bu bölüm “*VI-IX. Yüzyıllar Arasında Oğuzca (Eski Türkçe Dönemi)*”, “*IX-XI,*

XII. Yüzyıllar Arasında Oğuzca”, “*XII-XIII. Yüzyıllarda Oğuzca*”, “*Beylikler Dönemi Türkçesi: Eski Anadolu Türkçesi (XIV-XV. Yüzyıllar)*”, “*Osmanlı Türkçesine Geçiş Dönemi*”, “*Osmanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesine Uzanan Süreç*” ve “*Tanzimat ve Servet- i Fünûn Dönemlerinde Dilde Sadeleşme Akımları*” olmak üzere toplam yedi alt başlıktan oluşmaktadır.

Bölümün ilk alt başlığı olan “*VI-IX. Yüzyıllar Arasında Oğuzca (Eski Türkçe Dönemi)*” adlı kısımda Oğuz dilinin Köktürk ve Uygur devletlerindeki etkisi mercek altına alınmaktadır. Bahsi geçen bölümde, Doerfer gibi dil bilimcilerin görüşlerine de dayanarak Oğuz Türkçesinin ilk basamağının Orhun Yazıtları olduğu belirtilir. Bu ve benzeri bilgiler ışığında, eski metinlerde Oğuz diline dair izler aranır. Dönemin dil yapısı, ses ve şekil bilgisi başlıkları altında detaylı bir şekilde incelenerek belli başlı özellikler üzerinde durularak örneklendirme yapılır.

“*IX-XI., XII. Yüzyıllar Arasında Oğuzca*” bölümünde Kâşgarlı Mahmud tarafından kaleme alınan Divanü Lûgati’t-Türk adlı eserden hareketle Oğuz dilinin ses ve şekil bilgisi incelenir. Divanü Lûgati’t-Türk’ e dayanarak bu dönemin incelenmesinin sebebi ise bu yüzyıllarda da henüz Oğuz dili ile yazılan bir eserin yer almamasıdır.

“*XII-XIII. Yüzyıllarda Oğuzca*” adlı bölüm kendi içerisinde “*Harezmi Bölgesinde Oğuzca*”, “*Horasan ve Anadolu’ da Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçukluları Döneminde Oğuzca*” olmak üzere iki ayrı başlığa ayrılır. “*Harezmi Bölgesinde Oğuzca*” adlı kısımda, Harezmi Dönemi’ne tarihlendirilen Kısasü’l-Enbiya, Nehcü’l-Feradis gibi eserler üzerinde etkili olmuştur. Ayrıca Korkmaz’ ın belirttiğine göre, bu dönem yazı diline geçmiş ilk Oğuzca belirtileri ise Anonim Kur’an Tefsiri’nde görülmektedir. Bu bilgilerin ardından, yine bahsedilen döneme dair Oğuzca ses ve şekil bilgisi özellikleri dönemin eserleri temel alınarak açıklanır. Aynı zamanda bu ilk bölümün içerisinde Memlûk Türkçesi ile ilgili de birtakım bilgiler verilerek, Oğuzcanın dönemlerine dair bahsedilmeyen bir nokta bırakılmaz. Memlûkler zamanında ortaya çıkan “karışık dilli eserler” konusuna kısaca değinilir ve dönemin şairlerinden bir metin örneği verilerek konu anlatımı tamamlanır.

“*Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçukluları Döneminde Oğuzca (XII-XIII. Yüzyıllar Arası)*” adlı bölümde ise Selçuklu Devleti’nin oluşumundan başlanarak dönemin dili ayrıntılarıyla işlenir. Korkmaz, her iki devletin de kendi dönemlerinde resmî dil olarak Farsçayı; din dili, bilim dili ve dış yazışmaların dili olarak da Arapçayı kullandıklarını belirtir. Bu çok dillilik içerisinde halkın dili ise Oğuzcadır. Korkmaz, Selçuklu ve Anadolu Oğuzcası hakkında bazı örnek eserlerden ve bu eserlerin “karışık dilli” yapısından bahsederek, konu ile ilgili inceleme yapan dil bilimcilerin görüşlerine de yer verir.

Beşinci bölümün dördüncü başlığı “*Beylikler Dönemi Türkçesi: Eski Anadolu Türkçesi (XIV-XV. Yüzyıllar)*”dır. Bu bölümde, Anadolu coğrafyasının bir Türk ülkesi durumuna gelmesi hadisesi çerçevesinde, Oğuzcaya dayalı yeni bir yazı dilinin kuruluş devri anlatılır. Bu bölümün en önemli konusu, dönemin Türkmen Beylerinin, Selçuklu dönemindeki anlayışın aksine Türkçeyi egemen kılmak için büyük bir çaba göstermesidir. İlerleyen kısımlarda Eski Anadolu Türkçesi ile kaleme alınan eserler ve bu dilin ses ve şekil bilgisi özellikleri detaylı bir şekilde işlenmiştir. Ayrıca yine bu dilin, ilerleyen dönemlerde Türkiye Türkçesi ve diğer Türk lehçelerinin oluşumunda temel kaynak olduğu alan yazında araştırma yapan dil bilimcilerin görüşleriyle desteklenmiştir.

Bir sonraki bölümü “*Osmanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesine Uzanan Süreçler*” oluşturur. Osmanlı İmparatorluğunun egemenliği altında gelişen Osmanlı Türkçesi, Arapça-Farsça ve Türkçenin karışımından oluşan karma bir dil biçimindedir. Bu bölümde, nazım dili ve nesir dili başlıkları altında dönemin karışık dilini kullanan şairler ile bu şairlere nazaran sade bir dil kullanan şairler arasında bir karşılaştırmaya gidilir. Bahsi geçen konularda beyit örnekleri verilerek bu karşılaştırma somut verilerle açıklanır.

Beşinci bölümün son aşamasını “*Tanzimat ve Servet-i Fünûn Dönemlerinde Dilde Sadeleşme Akımları*” oluşturur. Bu bölümün en önemli konusu, 1839 Tanzimat hareketi ile başlayan Batı’ya yöneliş ve bu durumun bir getirisi olan dilde sadeleşme hareketidir. Korkmaz bu bölümde, o dönemin belli başlı fikir insanı sayılan kişilerinin dil hakkındaki görüşlerine yer vermiştir. Tanzimat dönemindeki sade dil anlayışı, Servet-i Fünûn döneminde yabancı sözlerin ağırlığından anlamın geri plana itildiği bir dil anlayışına dönüşmüştür. Bu durumun 1911 yılında hayata geçirilecek olan Yeni Lisan hareketine kadar devam ettiği belirtilmiştir. Bunların dışında Korkmaz, Tanzimat döneminde kaleme alınan sözlüklere de yer vererek bir diğer başlığa geçmiştir.

Eserin altıncı ve son bölümü (s. 125- 208) “*Oğuzcanın Dallanmasından Oluşan Çağdaş Yazı Dilleri ve Lehçeleri*” başlığını taşır. Bu bölüm “*Türkiye Türkçesi*”, “*Türkiye Türkçesi Ağızları*”, “*Balkan Türkçesi Ağızları*”, “*Kıbrıs Ağzı*”, “*Gagauz (Gagavuz) Türkçesi*”, “*Azerbaycan Türkçesi*”, “*Irak Türkmen Ağızları*”, “*Suriye Ağızları*”, “*Horasan Türkçesi*”, “*İran Avşarları*”, “*Türkmence*” ve “*Kuzey Kafkasya Türkmenleri*” olmak üzere toplam on iki alt başlıktan oluşmaktadır.

İlk alt başlık olan “*Türkiye Türkçesi*” kendi içinde “*1908-1923 Yılları Arasındaki Dili Sadeleştirme Akımları*”, “*Cumhuriyet Döneminde Türkçe*” ve “*Dil Devrimi*” olacak şekilde üç başlığa ayrılarak incelenir. İlk bölümde Yeni Lisan (1911) ile somut bir şekilde başlayan dilde sadeleşme hareketi ve bu durumun etkisiyle ortaya çıkan dergiler, eski dilin savunucuları ile yaşanan tartışmalar aktarılır. Aynı zamanda yeni dilin sahip olması gereken özelliklere dair yapılan tartışmalar da okura sunulur. “*Cumhuriyet Döneminde Türkçe*” adlı bir diğer bölümde ise bir önceki dönemde ele alınan dil mevzularının devlet eli ile hayata geçirilmesi anlatılır. Bu bölümde özellikle Atatürk’ün Türk dili bahsindeki düşüncelerine yer verilmiştir. Atatürk, dili bir ulusun kimliği olarak görmüştür. Bu yüzden de Türk dilini kutsal bir hazine olarak addetmiş ve bu dile gereken önemin verilmesini sağlamak için somut adımlar atmıştır. Bir sonraki bölüm “*Dil Devrimi*” başlığını taşır. Bu bölümde, Atatürk’ün de desteği ve teşvikiyle dil alanında yapılan yenileştirme ve geliştirme işleri anlatılmıştır. İlk olarak 1932’de Türk Dili Tetkik Cemiyeti (Türk Dil Kurumu) açılmıştır. İlerleyen kısımlarda Tevhid- i Tedrisat Kanunu’ndan, uluslararası takvim ve saat ölçülerinin kabulünden, bütün cadde ve sokak adlarının Türkçeleştirilmesi ve Latin harflerine geçiş meselelerinden bahsedilmiştir. Korkmaz bu bölümde, Cumhuriyet döneminde Türk dili için hayata geçirilen kanunlardan ve yeni kurulan kurumlardan bahsederek bu bahse açıklık getirmiştir.

Altıncı bölümün ikinci alt başlığı “*Türkiye Türkçesi Ağızları*”dır. Korkmaz bu bölümde, Anadolu ve Rumeli ağızları hakkında araştırma yapmış dil bilimcilerin çalışmalarından bahseder. Metnin ilerleyen kısımlarında ise bu ağızların ses ve şekil özellikleri ile söz varlıkları hakkında ayrıntılı bilgiler verir.

“*Balkan Türkçesi Ağızları*” adlı üçüncü bölüm “*Balkan Türkçesi Ağızlarının Temel Yapısı*”, “*Balkan Türkçesi Ağızları Üzerindeki Çalışmalar*”, “*Balkan Türkçesi Ağızları Üzerinde Yapılan Çalışmaların Genel Durumu*” ve “*Balkan Türkçesi Ağızlarının Temel Özellikleri*” alt başlıklarından oluşur. Korkmaz bahsi geçen başlıklar altında genel olarak Balkan ağızlarının oluşum aşamalarını ve bu çerçevede ağızların sahip oldukları ses ve şekil ve söz dizimi özellikleriyle birlikte söz varlıklarını inceler. Aynı zamanda konuyla ilgili araştırma yapan dil bilimcilerin bulgularından bahsederek Balkan ağızları mevzusunu geniş bir yelpaze şeklinde okura sunar.

“*Kıbrıs Ağzı*” adlı dördüncü bölümde, Korkmaz öncelikle Kıbrıs adasının tarihî seyrinden bahseder. Balkan ağızları bahsindekiyle benzer bir doğrultuda, Kıbrıs ağzının oluşumu da adanın tarihî seyriyle paraleldir. Osmanlı devrinden itibaren adaya sürülen Türk soylu aileler, uzun bir müddet Rum ahalisi ile yaşadıkları için, Rumcadan da alıntılarının mevcut olduğu bir ağız kullanmaya başlarlar. Korkmaz, Kıbrıs halkı ile alakalı genel bir bilgilendirme yaptıktan sonra, Kıbrıs ağzının ses bilgisi özellikleriyle birlikte söz varlığı bahsine değinir.

Beşinci alt başlığı oluşturan “*Gagauz (Gagavuz) Türkçesi*” adlı bölümde, öncelikle Gagauzların mesken tuttıkları coğrafyalardan bahsedilir. Ardından Gagauz adı ve bu boyun etnik kökenleriyle ilgili Ahmet Ercilasun ve A. Manov gibi bilim insanlarının görüşlerine yer verilir. Korkmaz bu bilgilendirmelerin ardından Gagauz Türkçesinin ses ve şekil bilgisi ile cümle yapısı hakkında mevcut verileri aktarır.

Bir sonraki bölüm “*Azerbaycan Türkçesi*” başlığını taşır. Bu bölümde öncelikle Azerbaycan’ın coğrafi ve tarihî durumundan bahsedilir. Kuzey Azerbaycan ve Güney Azerbaycan’ın siyasal, coğrafi ve etnik oluşumları hakkında bilgi verildikten sonra Azerbaycan Türkçesinin oluşumu anlatılır. Korkmaz, bu lehçenin kökenini Eski Anadolu Türkçesine bağlar. Ona göre Azerbaycan Türkçesi, Eski Anadolu Türkçesinin etkisi dışında, tarihî seyirde Azerbaycan halkının kültürüne, coğrafyasına tesir eden, Oğuz dışı Türk boylarının ve Farsça gibi farklı dillerin etkisiyle oluşmuştur. Geri kalan kısımlarda Azerbaycan Türkçesine dair ses, şekil ve söz varlığı açısından incelenerek Azerbaycan ağızları hakkında da bilgi verilir.

Yedinci bölüm “*Irak Türkmen Ağızları*” adını taşımaktadır. Kitabın bu kısmında da öncelikle Irak Türkmenlerinin coğrafi hareketlilikleri hakkında bilgi verilir. Korkmaz, Bayatlı’nın aktarımına dayanarak Irak Türkmenlerinin mevcut coğrafyaya yerleşimlerini yedi aşama altında inceler. Ardından

Irak Türkmenlerine dair ağız yapısı ve ses bilgisel özellikleri de inceleyerek anlatımını tamamlar. Bu bölümle paralel şekilde, “*Suriye Türkmenleri*” adlı kısımda da aynı araştırma basamaklarını uygulayarak kısa bir anlatımla, ses ve şekil bilgisi gibi bahislere yer vermeden Suriye Türkmenleri meselesini okura aktarır.

“*Horasan Türkçesi*” bu bölümün dokuzuncu alt başlığını oluşturur. Buna göre, Horasan Türkçesi, İran’ın Horasan mevkiini yerleşim yeri olarak seçen Oğuz Türklerinin dilidir. Bu dil, Oğuzcanın batı ve doğu kolu arasında bir bağlantı işlevi görmektedir. Korkmaz, bölgenin kısa bir tarihçesini verdikten sonra Horasan Türkçesinin ses ve şekil bilgisel özelliklerini ve söz varlığı hakkındaki verileri okura sunar.

“*İran Avşarları*” bölümünde Korkmaz, ayrıntıya girmeden Avşar adının kullanım farklılıklarını, bu adın kökeni hakkında ortaya atılan bilgileri vererek kısa bir paragrafla İran Avşarlarının ağız yapılarından bahseder.

On birinci bölüm “*Türkmençe*”ye ayrılmıştır. Korkmaz’ın aktarımına göre Türkmençe, Oğuzcanın en doğu kolunu oluşturur ve Türkmenistan’da konuşulan Türk lehçesinin adıdır. Korkmaz, ilk olarak Türkmenistan hakkında bilgi verir. Ardından da Türkmenlerin tarihini kronolojik bir sırayla inceler. Son olarak Türkmen adının kökeni hakkındaki belli başlı görüşlere yer vererek Türkmen lehçesinin anlatımına geçmiştir. Bu kısımda Türkmen lehçesini kullanan boylara yer verilir. Korkmaz bu bölümde, Türkmen lehçesinin tarihî dönemleri içerisinde Çağatay ve Kıpçak lehçelerinin etkisinde kalmış olsa da Oğuzcaya ait eski özellikleri en iyi koruyan lehçe olduğunu belirtir. Bunun gibi Türkmen lehçesine ait birtakım özellikler verildikten sonra diğer bölümlerde olduğu gibi ses bilgisel ve şekil bilgisel özellikleri de verilerek konu tamamlanır.

Kitabın son bölümünün başlığı “*Kuzey Kafkasya Türkmenleri*”dir. Korkmaz bu bölümde, Çavdurlar, İğdırlar ve Söyüncacılar gibi Kuzey Kafkasya’da Astrahan ve Stavropol çevrelerinde yaşayan Türkmenlerden bahseder. Bölge halkının göç nedenleri ve güncel durumları hakkında bilgi verdikten sonra kısaca ağız yapıları üzerinde durur. Korkmaz, Kuzey Kafkasya Türkmenlerinin temelde Türkmençenin dil yapısını koruduklarını ve Çavdur boyunun ağız yapısını temsil ettiklerini belirtir. Son olarak Kuzey Kafkasya Türkmen edebiyatından birkaç isim verir.

Bu eser, Oğuz Türkçesinin gelişim sürecini dil bilimsel, kültürel ve tarihî boyutlarıyla kapsamlı bir şekilde ele alır. Korkmaz, Oğuz Türkçesinin kökenlerinden başlayarak Eski Türkçe döneminden Cumhuriyet dönemine uzanan evreleri kronolojik bir sırayla inceler. Oğuzcanın tarih sahnesindeki yolcuğunu Köktürk ve Uygur devletlerinden başlatarak Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine, ardından da Türkiye Türkçesi ve çağdaş Türk lehçelerine kadar uzanan bir bakış açısı eşliğinde sunar. Bu bağlamda Oğuzcanın ses, şekil ve söz varlığı özelliklerinin dönemsel değişimleri destanlar, yazılı metinler ve dil bilimcilerin görüşleri ekseninde ayrıntılı bir şekilde ortaya koyar.

Korkmaz, Oğuzcanın oluşum ve gelişiminde etkili olan tarihî olayları, kültürel etkileşimleri ve siyasi yapıları detaylı bir şekilde inceler. Bunun yanında Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine, ardından da sadeleşme hareketleriyle Türkiye Türkçesine uzanan süreci sistematik bir şekilde sunması dilin evriminin anlaşılması açısından da kıymetlidir. Eserde Türkiye Türkçesiyle beraber Balkan, Kıbrıs, Gagauz, Azerbaycan, Türkmen ve diğer Oğuzca kökenli lehçelerin dallanmasının incelenmesi, Oğuzcanın geniş coğrafi ve kültürel etkilerini gözler önüne serer.

Sonuç olarak, Korkmaz’ın sistematik bir yaklaşımla Oğuzların ve Oğuzcanın tarihî ve kültürel şekillenmelerini göstermesi, Türkiye Türkçesinin ve diğer çağdaş Oğuz dili lehçelerinin gelişim ve dönüşümlerini göstermesi bakımından kıymetlidir.

138 Toplu İ., “Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2013

Kaynakça:

Karahan, L. “Hocam Prof. Dr. Zeynep Korkmaz’ın Ardından”, *Dil Araştırmaları*, 36, 271-278.